

*Vojtech Stanek*¹

ÚZEMNÝ PRIEREZ TRHU PRACE

Proces transformácie ekonomiky na trhové hospodárstvo sa prejavil i vo vývoji zamestnanosti vôbec v celej spoločnosti, najmä výrazným rastom počtu nezamestnaných, zároveň však tiež vo výrazných rozdieloch nezamestnanosti v jednotlivých regiónoch Slovenska. Túto skutočnosť môžeme charakterizovať týmito základnými skutočnosťami:

1. Poklesom celkového počtu pracujúcich.
2. Nárastom počtu občanov, ktorí nie sú závislí od príjmu z pracovnej činnosti.
3. Výrazným poklesom zamestnanosti občanov v poproduktívnom veku.
4. Nástupom vysokých populačných ročníkov mladých ľudí na trh práce.
5. Výrazné zmeny v zamestnanosti podľa druhu vlastníctva.
6. Pokles zamestnanosti vo veľkých organizáciách a presun pracovníkov do menších organizácií, spoločností.
7. Odvetvové zmeny zamestnanosti, najmä pokles zamestnanosti v priemysle a poľnohospodárstve.

I napriek značnému pohybu pracovníkov, keď na Úradoch práce sa vystriedalo tisícky ľudí hľadajúcich zamestnanie, nedošlo až na malé výnimky na trhu práce k výraznému napätiu. Fakt je však to, že ešte nepôsobí zákon o bankrote a vyrovnaní. Spustenie tohoto zákona a tiež zdokonalovanie trhového prostredia, nutnosť hľadať nové odbytové možnosti nás vedú k úvahe, že možno očakávať zmeny v štruktúre zamestnanosti, ktoré mohli mať ešte dynamickejší charakter.

Vývoj a stav nezamestnanosti v jednotlivých regiónoch SR – viď tabuľka 1, dod).

V súvislosti s potrebou riešiť problémy zamestnanosti, najmä z hľadiska budúcnosti, vyvstáva otázka podielu jednotlivých regiónov na riešení problémov. Regionálna politika je totiž v úzkom vzťahu s regionálnou politikou

¹ Doc., Ing., Katedra sociálneho rozvoja a práce, Ekonomická univerzita Bratislava, Slovensko.

zamestnanosti. Jedným z cieľov regionálnej politiky je i redukovanie priestorovej nevyváženosti sociálno-ekonomickej, kde zahrňujeme i nevyváženosť v zamestnanosti.

Politika zamestnanosti má za cieľ trvale podporovať vytváranie rovnováhy na trhu práce, tzn. rovnováhy medzi zdrojmi a potrebami pracovných síl, medzi dopytom a ponukou po práci, a to ako v celkovej úrovni, tak aj v odvetvovej, oblastnej i profesionálnej kvalifikačnej štruktúre.

Okrem makroekonomických nástrojov politiky zamestnanosti, ako sú finančná, rozpočtová, úverová, daňová politika, ktoré môžu ovplyvniť tak ponuku, ako i dopyt po pracovných silách, existujú aj nástroje regionálnej politiky zamestnanosti, ktoré musia nadobudnúť rozhodujúci význam pri riešení zamestnanosti v tom ktorom regióne. Ide najmä o tieto nástroje: regionálne diferencovanú daňovú a úverovú politiku, podporu pre umiestnenie zahraničného kapitálu, efektívne využitie miestnych a obecných rozpočtov, vhodnú tvorbu spoločensky účelných pracovných miest, ako i miest na prácach verejno-prospešných, vhodné rekvalifikačné programy viažúce sa na regionálne zmeny v ponuke pracovných miest, ale tiež vhodnú štruktúru pracovného času. Regionálne nástroje politiky zamestnanosti budú účinné vtedy, keď budú adekvátne charakteru nerovnováhy na trhu práce, resp. budú mapovať príčiny disproporcií v jednotlivých regiónoch. Účinná politika zamestnanosti v regiónoch musí vychádzať z vhodnej kombinácie makroekonomických nástrojov so špecifickými nástrojmi a opatreniami v jednotlivých regiónoch.

Napriek mnohým pozitívnym krokom, ktoré sa v regiónoch pri riešení problémov zamestnanosti dosiahli, dá sa povedať, že vo všeobecnosti sa k plnej spokojnosti nevyužívajú i tie najdostupnejšie nástroje, či už z objektívnych alebo subjektívnych príčin. Opatrenia, ktoré sa spravidla realizujú sú riešením krátkodobého charakteru a riešia len najaktuálnejší problém, ktorý na trhu práce vznikol. Jednoznačne možno povedať, že v regionálnej politike zamestnanosti chýbajú dlhodobejšie, koncepcnejšie ciele, prístupy a opatrenia.

Analýzy urobené u nás umožňujú urobiť závery o hlavných príčinách dlhodobej nezamestnanosti, najmä v prvých 15. okresoch podľa výšky % miery nezamestnanosti. Sú to tieto:

1. Celkový pokles výroby v regiónoch.
2. Nízka ponuka voľných pracovných miest.
3. Vysoké populačné prírastky, najmä u Rómskej populácie tu žijúcej.
4. Nezáujem o zamestnávanie rizikových skupín obyvateľ'ov (po prepustení z výkonu trestu, Rómovia, alkoholicy).
5. Nízky záujem o ponúkanú nekvalifikovanú a nízkokvalifikovanú pracovnú silu.
6. Nezáujem z radov zamestnávateľ'ov o najmladšie vekové kategórie a o občanov poproduktívneho veku, o ženskú pracovnú silu.

7. Nízky motivačný účinok mzdy, najmä v nízkych platových pásmach pri porovnaní s dávkami sociálnymi a hmotným zabezpečením v nezamestnanosti.

8. Nízka mobilita pracovnej sily.

9. Oslebenie morál'no-vôľ'ových vlastností nezamestnaných, pocit nepotrebnosti, osobné podcenenie sa.

10. Nízky počet miest pre osoby so zmenenou pracovnou schopnosťou.

Je prirodzené, že bolo by možné uviesť rad ďalších príčin, ktoré v jednotlivých regiónoch pôsobia. Zo skúseností v krajinách Európskej únie môžeme uviesť, že su tu realizované projekty pre dlhodobu nezamestnaných, ktoré kombinujú jednotlivé nástroje. Ako účel uvádzajú: poradenstvo, mzdovú podporu, rekvalifikáciu, verejno-prospešné práce, zariadenia pre reintegráciu, sociálne a rekreačné služby, mnohoúčelové projekty. Na tejto pomoci v jednotlivých účelových službách sa rôznym podielom pri organizovaní či financovaní podielajú: vlády jednotlivých krajín, orgány regionálne, neziskové organizácie, zamestnávateľi a odbory.

1. VPLYV ZAHRANIČNÉHO KAPITÁLU NA ÚZEMNÝ TRH PRÁCE V SR

Celkove situáciu v nezamestnanosti charakterizujú údaje z MPSVaR SR. Miera nezamestnanosti vzrástla z 0,58% v roku 1990 na 11,82% v roku 1991. V roku 1992 sme zaznamenali mierny pokles na 10,38% a potom v roku 1993 opäť vzrástla na 14,44%. K 31.06.1994 to bolo 14,40%. Počas tohoto temer 4 ročného obdobia ako sa menila miera, tak sa menila i štruktúra a najmä predlžoval sa čas evidencie uchádzačov o zamestnanie. Najmä vzrástol podiel tých, ktorí boli evidovaní viac ako 12 mesiacov, ich počet vzrástol zo 6,1% v roku 1991 na 39,1% k 31.03.1994. I tu sú prirodzene regionálne diferencie, kde najmenej ich je v Bratislave 21,1% a najviac na východnom Slovensku 43,3%.

Tabuľka 1

Uchádzači o zamestnanie evidovaní úradmi práce viac ako 12 mesiacov ako % z celkového počtu uchádzačov

Rok	SR	Bratislava	Slovensko			SR	
			zapadné	stredné	východné	muži	ženy
1991	6,1	4,5	5,2	5,2	8,5	6,3	5,8
1992	36,3	8,0	37,5	34,6	40,1	35,3	37,2
1993	32,2	17,7	31,6	30,6	35,8	28,6	32,8
II kvart. 1994	39,1	21,1	38,3	37,5	43,3	–	–

Dlhodobou nezamestnanosťou sú najviac postihované skupiny uchádzačov o zamestnanie, ktoré môžeme označiť ako rizikové (ZPS, osamelé matky, preddôchodkový vek, mladiství, Rómovia, ženy s deťmi). Podľa dosiahnutého stupňa vzdelania ide najmä o uchádzačov bez vzdelania a so základným vzdelaním (viac ako 34%). Z hľadiska územného sú dlhodobou nezamestnanosťou postihnuté temer všetky okresy, pravda s diferencovanou hĺbkou postihu. Z hľadiska vekovej štruktúry je temer 1/3 nezamestnaných vo vekovej kategórii do 25 rokov. Podľa pohlavia medzi nezamestnanými prevládajú ženy vo vekovej kategórii 25–39 rokov a 45–49 rokov. Podľa okresov mali v roku 1994 pomerne nízku mieru nezamestnanosti okresy Bratislava mesto a vidiek, Trenčín, Liptovský Mikuláš (pod 10%), Senica, Banská Bystrica, Martin, Zvolen (pod 12%). Vo východoslovenskom regióne nemal ani jeden okres nižšiu ako 10% mieru nezamestnanosti a iba v Košiciach nepresiahla na konci júna miera 12% hranicu. Najhoršia situácia bola v okresoch Komárno, Veľký Krtíš, Michalovce, Rožňava, Spišská Nová Ves, Svidník, Trebišov a Rimavská Sobota, kde je nezamestnaný každý štvrtý–piaty občan v produktívnom veku. Situácia v roku 1994 nie je iná ako roky predchádzajúce. K 30.09.1994 dosiahlo najvyššiu mieru nezamestnanosti týchto 5 okresov. Rimavská Sobota 27,34%, Rožňava 23,25%, Michalovce 21,25%, a Svidník 21,13%.

Ekonomika SR bola, je a bude odkázaná na medzinárodnú del'bu práce, na import i export. SR má relatívne silný priemysel a rozvinuté ostatné odvetvia výroby. Má takmer 2,4 mil. zamestnancov, vrátane kvalifikovaných inžinierov a technikov. Ich kvalifikácia je porovnateľná s úrovňou európskych štátov.

Geografické, ekonomické, demografické, vzdelanostné a ďalšie predpoklady predučujú intenzifikáciu záujmov potenciálnych, najmä zahraničných podnikateľov a investovanie do hospodárskych organizácií v SR. Dôležitú úlohu práve v oživovaní ekonomiky má zohrať vstup zahraničného kapitálu do ekonomiky SR, pretože potenciál úverov zo zahraničných subjektov, resp. ich priamy vstup do ekonomiky je zdrojom rozvoja, ktorý nemôžeme obísť, ani nahradiť vlastnými zdrojmi.

Pre zahraničných investorov je zaujímavé poskytnutie maximálnych záruk prostredníctvom zmlúv o ochrane investícií. Na najbližší hospodársky vývoj SR bude mať jeden z rozhodujúcich vplyvov zvýšený prílev zahraničného kapitálu. Nevyhnutným predpokladom pre zdarný vývoj slovenskej ekonomiky je získanie priamych zahraničných investícií. Od prílevu zahraničného kapitálu závisí aj úspešný priebeh privatizácie a oživenie stagnujúcich a upadajúcich slovenských podnikov. Vláda musí oživovacími impulzami vytvoriť vhodné podmienky, ktoré by zahraničných podnikateľov motivovali k vstupu na slovenské teritórium.

Na reštrukturalizáciu slovenského hospodárstva sú ročne potrebné miliardy korún. Podľa predpokladov Ministerstva hospodárstva SR si ročná reštrukturalizácia vyžaduje ročné investície vo výške 100 mld. Sk. Na

pokrytie tejto sumy sa ráta s uplatnením 60–75% z vnútorných (vlastných) zdrojov a z 25 až 40% by mali priniesť so sebou zahraniční investori. Doterajší prílev priamych zahraničných investícií možno z tohto hľadiska charakterizovať ako nedostatočný.

Ku konca roka 1991 priniesli zahraniční podnikatelia na Slovensko investície v hodnote 2,5 mld. korún. Na konci roka 1992 predstavovala celková výška zahraničného kapitálu 6,6 mld. korún. K 30.09.1993 to bolo 10,1 mld. Sk. V roku 1991 z celkového počtu zamestnancov v organizáciach so 100% zahraničnou účasťou alebo s kapitálovou spoluúčasťou bolo zamestnaných celkom 5921 pracovníkov. Prevažne v rokoch 1991 a 1992 išlo o nevýrobné organizácie s jedným až piatimi pracovníkmi – obchodné pobočky významných firiem, rôzne predajne s textilným a kozmetickým tovarom, vydavateľstvá, servisná činnosť a pod. Táto veľkostná kategória firiem predstavovala 52% z celkovej zamestnanosti v rámci podnikov so 100% zahraničnou účasťou alebo kapitálovou spoluúčasťou. Intenzívnejší posun v zamestnanosti sa zaznamenal až vo polovici roka 1992, keď podiel týchto malých firiem na celkovej zamestnanosti klesol na 38% a naopak, začal stúpať podiel malých a stredných podnikov do 100 až 300 zamestnancov, čo bolo spojené aj so vstupom zahraničných investorov s väčšími aktivitami. Analýzy ukazujú niekoľko pozitívnych vplyvov v oblasti priamej, vyvolanej zamestnanosti, ako aj iných prvkov zamestnaneckých vzťahov. Vo všetkých organizáciach, kde pôsobí zahraničný kapitál tvrdia, že bez vstupu tohoto by nebolo možné pozdvihnúť technickú úroveň a kvalitu výroby tak, aby sa zabezpečila ekonomická efektívnosť a tým aj počet pracovných miest na existujúcej, prípadne zvýšenej úrovni. Významným pozitívnym vplyvom zahraničného kapitálu je aj tlak na kooperujúcich partnerov, predovšetkým v rámci stredných a veľkých podnikov. Vyžadujú sa od nich tovar vysokej kvality, ale ak spĺňajú všetky požiadavky, majú zabezpečený odbyt a tým aj pracovné miesta pre svojich zamestnancov.

K 30.09.1993 bolo v SR viac ako 4500 organizácií so zahraničnou kapitálovou účasťou. Najväčší počet organizácií je s rakúskymi 24,2% a s nemeckými partnermi 15,2%. Celkove sa na zahraničnej kapitálovej účasti podieľa 68 štátov. K 31.03.1994 dosiahol počet organizácií so zahraničnou kapitálovou účasťou 5719 s kapitálom 11,5 mld. Sk.

Z hľadiska regiónov najväčší záujem zahraničných podnikateľov bol o Bratislavu 53,8% z celkového objemu investícií a okresy Poprad 8,9%, Humenné 8,1% a Nitru 5%. Takmer nulový záujem bol o okresy Stará Ľubovňa, Košicevidiek a Bardejov.

Signálom, ktorý niekedy znižuje váhu doteraz získaného kapitálu zo zahraničia je to, že jeho prevažná časť smerovala doteraz z 53,7% do spracovateľského priemyslu a z 21% do obchodu a opravárenských činností. Oblasti, ktoré nutne potrebujú kapitál, napríklad stavebníctvo, doprava a spoje bol prílív len 2,1% a 0,5%.

V prípade najväčšieho nášho zahraničného investora Rakúska prevládajú investície menších objemov, ktoré smerujú do prevažne krátkodobých projektov. V prípade USA, Francúzska ide predovšetkým o dlhodobé projekty vo vyššom objeme s dlhšou časovou návratnosťou. Podľa pracovníkov EÚ SAV je z doterajších 4500 investorov významných asi len 40. Ostatní majú krátkodobé ciele a z ich aktivít sa nedá očakávať výrazný prínos pre slovenskú ekonomiku.

Reformné krajiny bývalej RVHP najmä v strednej Európe k transformačnému procesu potrebujú investičné prostriedky. Z vlastných zdrojov nie sú schopné si ich obzbrať. To je i prípad SR, kde nevyhnutným predpokladom priaznivého vývoja ekonomiky je získanie priamych zahraničných investícií. Hosi ubezpečení zo západu sme dostali dost, o tom ako nám pomôžu, skutočnosť je iná. Keď v postkomunistických štátoch zráтали kol'ko kapitálu v roku 1989 až 1993 sa dostalo týmto krajinám, tak zistilo sa, že to je iba 1% z celkového investovaného kapitálu vo svete. Asi tretina zahraničného kapitálu investovaného v tejto oblasti cca 7 mld. dolárov smerovala do Maďarska, druhá tretina do bývalého Sovietskeho zväzu. Do ČR a Poľska pripadlo po 2 mld., na Slovinsko 1,2 mld., Rumunsko 0,8 mld., Bulharsko 0,2 a Slovensko 0,4 mld. dolárov. Spolu je to asi 20 mld. dolárov. Alumulovaná výška medzinárodného kapitálu v súčasnosti sa odhaduje na 2000 mld. (2 bilióny) dolárov. Najväčšiu časť na tejto sume majú štáty Európskej únie (800 mld. dolárov), na ostatné štáty Európy pripadá asi 100 mld. Podiel štátov stredovýchodnej Európy je úplne zanedbateľný. Toto je zhruba rozdelenie tzv. štátneho kapitálu. Okrem tohoto existuje prirodzene i kapitál súkromný a investičné fondy, ktoré reprezentujú asi 4700 mld. dolárov. Tento kapitál sa zatiaľ správa pomerne zdržanlivo, hovorí o „zaujímavom trhu“ v postkomunistických krajinách, ale je ešte stále zdržanlivý.

Ak chceme získať spoluprácu, musíme rozvinúť vlastné aktivity a pripraviť vhodné podmienky na vstup zahraničného kapitálu. Zahraničný kapitál môže vstupovať do novej ekonomiky v týchto základných formách: úver, leasing, cenné papiere, založenie samostatného podniku, založenie filiálky už existujúcej zahraničnej firmy, vytváranie joint ventures. Najvýhodnejšie pre nás je priame investovanie alebo založenie joint ventures. Vol'ba formy využitia zahraničného kapitálu je záležitosťou podnikateľských subjektov, jej výber sa má uskutočňovať na základe analýzy súčasného stavu podniku, jeho rozvojových zámerov a prepočtov efektívnosti. To dá možnosť vybrať optimálny variant.

Evidujeme stav k 31.03.1994, že je u nás 5719 organizácií s kapitálom 11,5 mld. Sk. Priestor je teda vytvorený pre zahraničný kapitál v rozsahu niekoľko desiatok mld. Sk. Ak by sme však pokračovali v jeho získavaní doterajším tempom, potrebovali by sme na uskutočnenie privatizácie mnoho rokov. Prílev zahraničného kapitálu treba preto zrýchliť a ponúknuť mu výhody, ktoré napríklad nemá v iných okolitých štátoch. Mám tu na mysli

napríklad i voľbu ekonomických nástrojov, ktorá by mala zodpovedať aj potrebám jednotlivých okresov. Vybrané okresy (s vysokou nezamestnanosťou) by mohli mať vytvorené podmienky diferencovaného zvýhodňovania potenciálnych investorov zo zahraničia tak, aby ich prilákali investovať tam, kde to okresy potrebujú.

2. TRANSFORMÁCIA POL'NOHOSPODÁRSTVA A JEJ VPLYV NA ZAMESTNANOSŤ V ÚZEMNOM PRIEREZE SR

Transformácia slovenskej ekonomiky mala z hľadiska odvetvovej štruktúry veľmi dramatický vývoj v regionálnom rozvoji. Vzhľadom na odvetvovú štruktúru SR a vývoj nezamestnanosti v jednotlivých regiónoch zameriame sa bližšie na poľnohospodárstvo a jeho regionálny obraz z pohľadu zamestnanosti (tab. 2).

Najvyššia intenzita znižovania zamestnanosti sa prejavila v roku 1992, keď došlo k poklesu zamestnanosti u 51 026 pracovníkov. Relatívna zamestnanosť prepočítaná na 100 ha poľnohospodárskej pôdy sa znížila z 12,36 pracovníka v roku 1990 na 7,31 v roku 1993. V roku 1993 pripadala v poľnohospodárskych družstvách na 100 ha 7,74 pracovníkov, v štátnom sektore 7,90 pracovníkov.

Tabuľka 2

Vývoj počtu pracovníkov v poľnohospodárstve a v ostatných ekonomických odvetviach

Ukazovateľ	Priemerný evidenčný počet pracovníkov		Index 1993/1992	Rozdiel 1993-1992
	1992	1993		
Poľnohospodárstvo (prvovýroba)	211 594	178 809	84,5	-32 785
Poľnohospodárstvo (družstvá)	156 582	131 580	84,0	-25 002
Poľnohospodárstvo (štátne podniky)	46 038	38 566	83,8	-7 472
Priemysel spolu	579 364	543 377	93,8	-35 987
Doprava a spoje	139 196	140 316	100,8	1 120
Stavebníctvo	119 465	105 630	88,4	-13 835
Potravinársky priemysel	51 236	50 269	98,1	-967
Lesníctvo a ťažba dreva	31 899	27 012	84,7	-4 887
Peňažníctvo a poisťovníctvo	15 325	19 551	127,6	4 226
Odvetvia ekonomiky činnosti spolu	1 613 792	1 520 780	94,2	-93 012

Tempo a intenzita poklesu zamestnanosti v poľnohospodárstve v porovnaní s ostatnými odvetviami NH sú najvyššie a vysoko prevyšujú celoslovenský priemer. V roku 1993 sa nezamestnanosť prudko zvýšila. Vývoj je porovnateľný s vývojom v stavebníctve, kde vzrástla nezamestnanosť oproti predchádzajúcemu roku o 18,7%.

V analýze nezamestnanosti z hľadiska jednotlivých odvetví je „poľnohospodárska nezamestnanosť“ na prvom mieste zo všetkých odvetví NH. V regionálnom pohľade došlo v 1991–1993 k najvyššiemu relatívnemu tempu znižovania počtu pracovníkov v poľnohospodárstve v okresoch Čadca o 54,7%, Považská Bystrica o 49,37%, Bardejov o 47,13%, Žilina o 40,43%, Rožňava o 39,27%, Spišská Nová Ves o 27,74%, Dunajská Streda o 24,72%, Komárno o 24,08%, a to sú tri okresy s najnižšou intenzitou poklesu počtu pracovníkov.

Najvyššie absolútne znižovanie zamestnanosti bolo v týchto okresoch: Nové Zámky o 3705 osôb, Nitra o 3525 osôb, Rimavská Sobota o 3521 osôb, Levice o 3478 osôb, Michalovce o 3399 osôb. Najnižšie absolútne úbytky boli prirodzené v najmenej poľnohospodársky produktívnych okresoch, a to: Martin – pokles o 820 osôb, Košice – vidiek o 906 osôb, Žiar nad Hronom o 1114 osôb, Stará Ľubovňa o 1130 osôb.

Keď sledujeme vývoj relatívnej zamestnanosti v 1991–1993 (počet pracovníkov na 100 ha poľnohospodárskej pôdy), vychádza nám, že najväčšie tempo znižovania sa prejavilo v máloproduktívnych regiónoch s relatívne vysokou poľnohospodárskou zamestnanosťou a patria sem okresy: Čadca, Banská Bystrica, Považská Bystrica, Svidník a zas opačne najnižšia intenzita bola vo vysoko produktívnych regiónoch, ako sú okresy: Dunajská Streda, Senica, Komárno, Topoľčany.

Tabulka 3

Poľnohospodárska nezamestnanosť v SR v roku 1993

Okresy	Podiel z celkovej nezamestnanosti podľa okresov v %
Rimavská Sobota	30,90
Svidník	28,82
Veľký Krtíš	29,82
Levice	23,54
Vranov nad Topľou	21,52
Bardejov	20,68
Michalovce	18,14
Komárno	17,25
Rožňava	16,71
Stará Ľubovňa	16,50

Prehľad jasne ukazuje, že v niektorých okresoch takmer tretina nezamestnaných je z poľnohospodárstva.

Porovnanie počtu nezamestnaných s predchádzajúcim zamestnaním v poľnohospodárskej prvovýrobe s počtom pracovníkov v prvovýrobe k 31.12.1993 podľa regiónov ukazuje, že v okrese Rimavská Sobota pripadá na 1 nezamestnaného 2,3 pracovníka v poľnohospodárstve, v Rožňave 2,5, vo Svidníku 2,7, vo Vranove 3,1. Naopak, najviac je to v okresoch Senica 12,0, Martin 12,3, Topoľčany 14,0, Trenčín 15,8.

Vývoj počtu uchádzačov o zamestnanie, ktorí poberajú hmotné zabezpečenie sa zvyšuje. K 31.12.1993 sa zvýšil počet z 11 534 osôb na 13 684, z toho v prvovýrobe z 8174 na 10 454 a v rezorte poľnohospodárstva z 13 135 na 16 331. Koncom roka tvorili uchádzači o zamestnanie z agrokomplexu, ktorí poberajú hmotné zabezpečenie 11,14%, z toho z prvovýrody 8,51%, z rezortu pôdohospodárstva až 13,29% z celkového počtu uchádzačov.

V poľnohospodárskej prvovýrobe vznikli a ďalej vznikajú nové typy a varianty súkromne hospodáriacich roľníkov a rodinných foriem. V roku 1993 bolo evidovaných a zapísaných v obchodnom registri 17 630 samostatne hospodáriacich roľníkov. V ich hospodárstvach vznikajú nové pracovné príležitosti. Pre vznik nových pracovných príležitostí sa určité možnosti črtajú v aktivitách transformovaných poľnohospodárskych družstiev a privatizovaných štátnych majetkoch i v zvýšených aktivitách, ktoré súvisia s údržbou vidieckej krajiny s vidieckou turistikou. V budúcich 2 rokoch možno ešte očakávať ďalšie síce pomalšie, ale predsa len znižovanie počtu pracovníkov odchodom ročne o 10 000 osôb. Pritom stále aktívna časť poľnohospodárskej populácie bude stárnuť a priemerný vek pracovníkov sa bude zvyšovať.

Nerovnováha na trhu práce je výrazná. Situáciu navyše komplikuje fakt, že priemerné zárobky v poľnohospodárstve (tab. 4) v porovnaní s výškou hmotného zabezpečenia či sociálnou dávkou sú pomerne nízke a nie sú teda dostatočne motivujúce. Z tohoto titulu značná časť uchádzačov o zamestnanie je nezastnaná dobrovoľne a poberá podporu od štátu.

Tabuľka 4

Priemerné zárobky

Ukazovateľ	Priemerná mesačná mzda v Sk			mzdové relácie
	rok 1993	Index	30.06.1994	
SR priemer	5 372	100	5 846	100
Priemysel	5 530	102,9	6 963	119,1
Stavebníctvo	5 640	104,9	6 468	110,6
Obchod	4 396	81,8	4 893	83,6
Doprava	5 451	101,5	6 530	111,7
Poľnohospodárstvo	4 556	84,8	4 711	80,5

Tito uchádzači len málokedy prejavia záujem hl'adat' si vhodné pracovné príležitosti na trhu práce.

Veľký úbytok pracovných príležitostí, profesijná polarizácia na trhu práce a roztrieštenosť pracovných trhov nemôže stabilizovať sociálnu skupinu dlhodobo nezamestnaných so všetkými dôsledkami, ktoré z toho vyplývajú.

ZÁVER

1. Pokles a znižovanie zamestnanosti v poľnohospodárstve je logickým dôsledkom transformácie a reštrukturalizácie celého NH, ktorý smeruje k znižovaniu podielu základného výrobného sektora na celkovej zamestnanosti.

2. Trh práce v SR charakterizuje veľmi vysoký podiel agrárnej nezamestnanosti.

3. Je zrejmé, že rozpor medzi rozmiestnením ekonomicky aktívneho obyvateľ'stva a rozmiestnením pracovných príležitostí sa prehľbuje. Nerovnováha je výrazná.

4. Rozdiely v regiónoch sa začínajú nanovo štrukturalizovať, a to aj z hl'adiska celkovej i agrárnej nezamestnanosti.

5. Vývoj relatívnej zamestnanosti ukazuje, že intenzita a tempo znižovania zamestnanosti je priamoúmerná miere produkčnosti daného regiónu.

6. Regiónálna štruktúra relatívnej zamestnanosti ukazuje, že zamestnanosť sa postupne prispôsobuje územnému produkčnému potenciálu.

7. V regionálnom priereze pripadá na 1 nezamestnaného s predchádzajúcim zamestnaním v poľnohospodárstve 2,3 až 15,8 pracovníka v poľnohospodárskej prvovýrobe.

8. Dynamika vývoja podielu nezamestnaných, ktorí poberali hmotné zabezpečenie, je oproti celkovému počtu nezamestnaných v agrokomplexe i v rámci celého rezortu vyššia. Poľnohospodárstvo je v poradí sledovaných odvetví na prvom mieste.

9. Politiku zamestnanosti v poľnohospodárstve budú ovplyvňovať tieto skutočnosti: útlm výroby v máloproduktívnych oblastiach, znižovanie podielu základného výrobného sektora na celkovej zamestnanosti, dobrovol'ný odchod pracovníkov (dôchodok, služby), tlak na racionalizáciu, efektívnosť a produktivita práce, zákon o konkurze a vyrovnaní, atď.

10. Vývoj súkromného sektora v procese transformácie poľnohospodárstva sa dá ťažko predpovedať.

11. Politika zamestnanosti bude musieť mať čoraz menej celoplošný a viac regionálny charakter.

12. V roku 1994 sa uvažuje so 6,7% poklesom počtu pracovníkov v poľnohospodárstve a v roku 1995 o ďalších 5,3% oproti roku 1993.

13. Počet pracovníkov na 100 ha poľnohospodárskej pôdy sa zníži zo 7,31 osoby v roku 1993 na 6,89 v roku 1994 a 6,47 osoby v roku 1995.

14. Úbytok pracovníkov za celý agropotravinársky komplex za roky 1994–1995 o cca 32 500 osôb bude znamenať zat'azenie sociálnej siete.

15. Mobilita poľnohospodárskych pracovníkov je malá vzhľadom na to, že vo viacerých regiónoch Slovenska je poľnohospodárstvo prakticky jediným zdrojom ponuky pracovných príležitostí.

Vojtech Stanek

THE REGIONAL LABOUR MARKET

(Summary)

The process of the transformation to the market economy has influenced the labour market especially by the high increase of the overall unemployment but simultaneously by the development to the great differences in the regional unemployment level. To solve this problem not only macroeconomical but also the regional means have to be applied. One of the means is the engagement of the foreign investments. The economical transformation deeply concerns the agriculture where the analysis of the unemployment reveals to be the mostly pronounced of the all branches of the national economy.

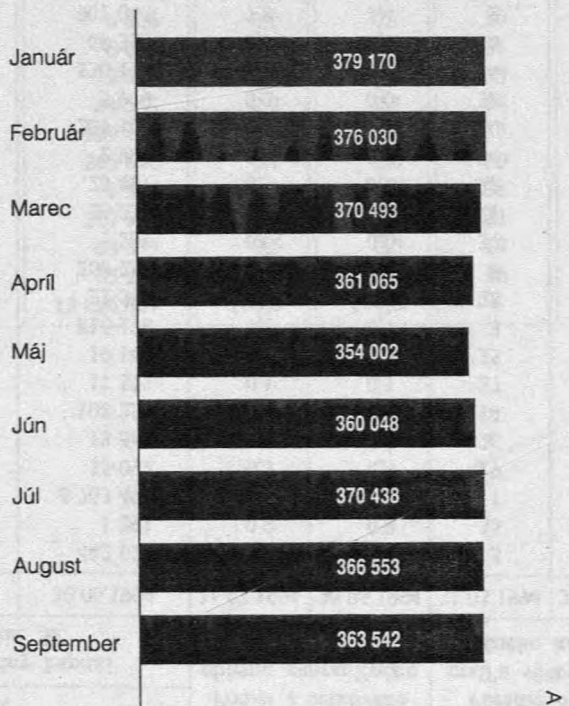
DODATOK

Tabulka 1

Miera nezamestnanosti
(v %)

Okresy	Stav k 31.12.			30.06.1994	Poradie podľa výšky % MNZ			
	1991	1992	1993		1991	1992	1993	30.06.1994
1. Banská Bystrica	7,6	8,41	11,05	11,60	34	35	34	32
2. Bardejov	15,72	16,74	20,79	17,85	9	9	10	9
3. Bratislava	3,91	4,01	4,50	5,48	38	38	38	38
4. Bratislava-vidiek	9,04	11,64	13,28	9,16	26	25	29	35
5. Čadca	16,25	17,13	21,04	17,95	7	5	9	12
6. Dolný Kubín	12,85	14,83	17,86	16,82	15	14	16	17
7. Dunajská Streda	16,27	14,76	20,38	17,85	6	15	11	14
8. Galanta	14,81	15,66	19,91	17,87	10	11	13	13
9. Humenné	10,52	11,67	14,77	14,61	22	24	22	23
10. Komárno	12,73	13,78	21,71	29,48	16	16	7	8
11. Košice	6,84	7,35	10,01	12,0	36	36	36	31
12. Košice-vidiek	16,54	16,86	22,60	15,93	4	7	4	20
13. Levice	11,70	12,12	16,56	17,48	19	21	18	15
14. Liptovský Mikuláš	6,51	7,05	11,12	10,28	37	37	33	35
15. Lučenec	14,30	15,42	20,28	19,15	12	12	12	11
16. Martin	7,55	8,46	10,71	10,49	35	34	35	34
17. Michalovce	16,44	17,0	22,48	22,41	5	6	5	2
18. Nitra	12,57	12,90	14,70	14,72	17	18	23	22
19. Nové Zámky	11,29	12,73	17,83	16,60	20	19	17	18
20. Poprad	10,63	11,71	15,72	16,97	21	23	20	16
21. Považská Bystrica	9,33	19,29	13,56	12,53	27	28	28	30
22. Prešov	10,40	12,53	16,42	16,15	23	20	19	19
23. Prievidza	8,86	9,87	13,64	13,37	31	30	25	25
24. Rimavská Sobota	16,60	18,03	26,41	26,14	3	2	1	1
25. Rožňava	16,99	17,65	22,28	21,76	2	3	6	3
26. Senica	8,86	10,66	13,44	11,14	30	27	27	33
27. Spišská Nová Ves	14,84	16,14	23,30	21,40	11	10	2	6
28. Stará Ľubovňa	9,35	11,86	14,32	12,77	25	22	24	28
29. Svidník	13,74	15,41	19,40	21,60	14	13	15	5
30. Topoľčany	11,82	13,47	15,87	15,0	18	16	21	21
31. Trebišov	19,26	17,25	19,56	21,34	1	4	14	7
32. Trenčín	8,22	8,73	8,12	7,99	32	33	37	37
33. Trnava	10,18	11,03	13,57	12,88	24	26	26	26
34. Veľký Krtíš	13,78	16,82	21,66	21,67	13	8	8	4
35. Vranov	15,58	18,11	22,69	19,24	8	1	3	10
36. Žiar	7,92	8,92	12,20	12,77	33	32	32	27
37. Žilina	9,0	9,66	13,16	13,71	28	31	30	24
38. Zvolen	8,97	10,08	12,65	12,54	29	29	31	29

Nezamestnanosť na Slovensku do 30.09.1994

A

Nezamestnanosť v regiónoch k 30.09.1994

B

Tabuľka 2

Uniestnenie zahraničného kapitálu v okresoch SR

Okresy	Organizácie na území SR				Podiel z celkového objemu zahraničného kapitálu v %		Poradie okresov podľa výšky zahraničného kapitálu	
	počet		zahraničný kapitál v tis. Sk		31.03.1994	30.06.1994	31.03.1994	30.06.1994
	31.03.1994	30.06.1994	31.03.1994	30.06.1994				
Banská Bystrica	196	219	442 051	442 624	3,9	3,7	5	5
Bardejov	14	16	1 291	1 291	0,0	0,0	35	36
Bratislava, hl. m. SR	2 976	3 222	6 241 962	6 703 472	54,4	55,4	1	1
Bratislava-vidiek	134	164	28 921	35 092	0,3	0,3	19	19
Čadca	39	47	18 175	18 569	0,2	0,2	26	26
Dolný Kubín	45	55	107 755	108 235	0,9	0,9	14	14
Dunajská Streda	132	145	16 426	17 573	0,1	0,1	27	27
Galanta	95	102	18 607	19 149	0,2	0,2	25	25
Humenné	28	31	816 014	816 178	7,1	6,7	3	3
Komárno	97	112	13 862	32 575	0,1	0,3	28	21
Košice-mesto	330	349	267 387	268 251	2,3	2,2	8	8
Košice-vidiek	19	23	1 021	1 289	0,0	0,0	37	37
Levice	48	56	25 016	26 235	0,2	0,2	21	23
Liptovský Mikuláš	38	47	23 477	23 461	0,2	0,2	22	24
Lučenec	26	32	2 700	2 900	0,0	0,0	34	33
Martin	54	65	225 859	227 109	2,0	1,9	10	11
Michalovce	39	41	20 642	5 979	0,2	0,0	23	31
Nitra	138	166	526 614	530 115	4,6	4,4	4	4
Nové Zámky	85	96	67 733	68 350	0,6	0,6	15	16
Poprad	59	63	900 729	901 045	7,8	7,4	2	2
Považská Bystrica	104	121	33 745	34 786	0,3	0,3	18	20
Prešov	103	107	200 125	200 419	1,7	1,7	12	13
Prievidza	58	71	9 233	9 915	0,1	0,1	29	28
Rimavská Sobota	24	31	3 477	4 138	0,0	0,0	32	32
Rožňava	18	24	335 525	335 625	2,9	2,8	6	6
Senica	83	91	198 461	229 792	1,7	1,9	13	10
Spišská Nová Ves	44	48	26 555	26 745	0,2	0,2	20	22
Stará Ľubovňa	10	10	597	597	0,0	0,0	38	38
Svidník	9	11	6 709	6 826	0,1	0,1	30	29
Topoľčany	46	55	6 089	6 688	0,1	0,1	31	30
Trebišov	38	40	2 719	2 819	0,0	0,0	33	34
Trenčín	166	190	19 845	84 556	0,2	0,7	24	15
Trnava	173	205	277 096	309 421	2,4	2,6	7	7
Veľký Krtíš	18	21	245 630	245 680	2,1	2,0	9	9
Vranov nad Topľou	11	14	1 276	1 526	0,0	0,0	36	35
Zvolen	65	69	217 634	217 922	1,9	1,8	11	12
Žiar nad Hronom	24	29	63 606	63 899	0,6	0,5	17	18
Žilina	133	150	64 958	65 211	0,6	0,5	16	17
SR spolu	5 719	6 338	11 479 522	12 096 057	100,0	100,0	-	-

Zahraničný kapitál v Slovenskej republike podľa krajín pôvodu

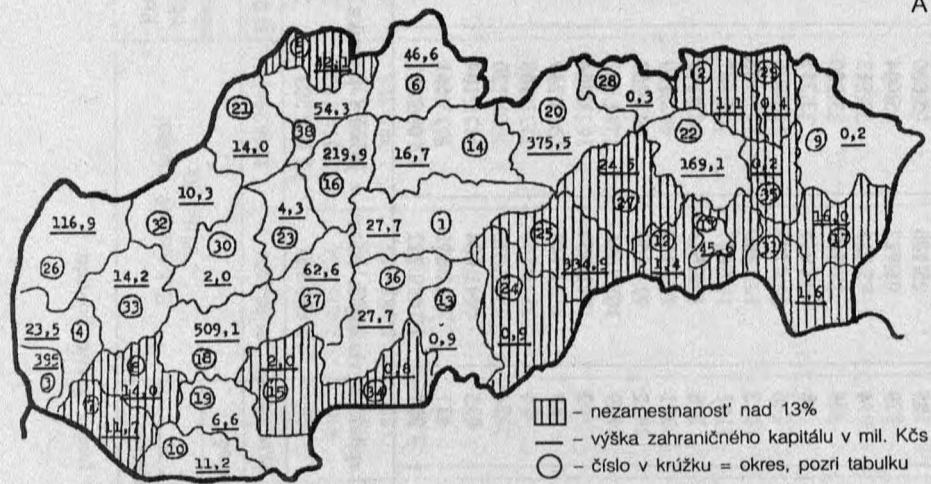
Štát	Počet organizácie s účasťou zahraničného kapitálu						Zahraničný kapitál v tis. Sk		Podiel z celkového objemu zahraničného kapitálu v %	
	spolu		v tom				31.03.1994	30.06.1994	31.03.1994	30.06.1994
			zahraničné		spoločné					
	31.03.1994	30.06.1994	31.03.1994	30.06.1994	31.03.1994	30.06.1994	31.03.1994	30.06.1994	31.03.1994	30.06.1994
Rakúsko	1 182	1 223	441	465	741	758	2 690 621	3 076 203	23,4	25,4
Nemecko	785	836	191	206	594	630	2 405 734	2 571 152	21,0	21,3
Česká republika	789	942	312	358	477	584	1 491 791	1 522 828	13,0	12,6
USA	169	170	47	48	122	122	1 385 455	1 385 313	12,1	11,5
Francúzsko	68	71	17	18	51	53	1 144 054	1 144 225	10,0	9,5
Švédsko	47	49	11	11	36	38	503 761	503 845	4,4	4,2
Holandsko	104	112	46	49	58	63	444 760	445 643	3,9	3,7
Taliansko	285	317	59	65	226	252	373 719	381 433	3,3	3,2
Kórea	1	1	0	0	1	1	323 400	323 400	2,8	2,7
Kanada	50	51	11	12	39	39	198 517	198 617	1,7	1,6
Holandské Antily	1	1	1	1	0	0	165 000	165 000	1,4	1,4
Švajčiarsko	195	205	60	65	135	140	102 178	124 079	0,9	1,0
Madarsko	383	412	45	51	338	361	51 460	54 410	0,4	0,4
Veľká Británia	42	46	15	16	27	30	40 243	40 541	0,4	0,3
Belgicko	37	42	15	18	22	24	16 691	18 436	0,1	0,2
Poľsko	138	145	34	35	104	110	16 285	16 715	0,1	0,1
Juhoslávia	162	182	55	67	107	115	13 294	15 009	0,1	0,1
SNŠ	66	64	5	5	61	59	26 139	11 099	0,2	0,1
Cyprus	8	9	0	0	8	9	9 131	9 251	0,1	0,1
Ukrajina	85	95	25	25	60	70	7 033	8 783	0,1	0,1
Rusko	63	71	10	10	53	61	6 797	7 624	0,1	0,1
Španielsko	14	14	2	2	12	12	6 868	6 868	0,1	0,1
Lichtenštajnsko	25	26	7	7	18	19	6 189	6 509	0,1	0,1

Chorvátsko	33	41	12	16	21	25	5 170	5 920	0,0	0,0
Grécko	12	13	4	4	8	9	1 727	5 004	0,0	0,0
Dánsko	8	8	4	4	4	4	3 913	3 913	0,0	0,0
Nórsko	6	6	0	0	6	6	3 900	3 900	0,0	0,0
Austrália	23	21	3	3	20	18	3 935	3 755	0,0	0,0
Čína	32	34	27	28	5	6	3 125	3 405	0,0	0,0
Brazília	2	2	0	0	2	2	3 100	3 100	0,0	0,0
Vietnam	27	28	16	17	11	11	2 487	2 647	0,0	0,0
Luxembursko	12	11	4	3	8	8	2 543	2 373	0,0	0,0
Turecko	27	27	6	6	21	21	2 150	2 150	0,0	0,0
Japonsko	2	3	1	1	1	2	150	2 050	0,0	0,0
Slovinsko	11	15	4	6	7	9	686	1 421	0,0	0,0
Malta	4	4	2	2	2	2	1 254	1 254	0,0	0,0
Libanon	11	12	4	5	7	7	1 149	1 249	0,0	0,0
Fínsko	7	7	3	3	4	4	1 148	1 148	0,0	0,0
Bosna a Hercegovina	13	14	9	10	4	4	1 070	1 120	0,0	0,0
India	8	9	3	4	5	5	1 004	1 104	0,0	0,0
Ostatné	1 016	1 243	637	766	379	477	11 891	13 561	0,1	0,1
Spolu za SR	5 719	6 338	2 079	2 341	3 640	3 997	11 479 522	12 096 057	100,0	100,0

Poznámka: v prípade počtu organizácií zohľadňuje účasť zahraničného kapitálu z viacerých štátov v jednom podniku.

Tabulka 5

Výška zahraničního kapitálu a míra nezamestnanosti podl'a okresov. Stav k 31.12.1992

Miera nezamestnanosti

